

ZAJEDNIČKA IZJAVA O NAUKU OPRAVDANJA LUTERANSKOG SVJETSKOG SAVEZA I KATOLIČKE CRKVE¹

Predgovor

1) Nauk o opravdanju imao je središnje značenje za luteransku reformaciju u 16. st. On joj je vrijedio kao prvi i najvažniji članak² koji se istodobno razumio kao ravnatelj i sudac o svim drugim dijelovima kršćanskog nauka.³ Taj nauk o opravdanju bio je izgrađen u reformatorskom razvoju i s posebnim značenjem zastupan i branjen nasuprot rimokatoličkoj teologiji i Crkvi tadašnjeg vremena, koja je sa svoje strane zastupala i branila svoj drukčije izgrađeni nauk o opravdanju. Upravo je tu iz pogleda reformacije ležala središnja točka

-
- ¹ Napomene prevoditelja: Rečeno u duhu biblijskog Propovjednika (3,1-8) ekumenska teologija pozna vrijeme udaljavanja i vrijeme približavanja. Petstotu obljetnicu reformacije ovdje koristim kao zgodnu priliku da našoj hrvatskoj teološkoj javnosti ponudim prijevod *Zajedničke izjave* koja svjedoči da je teološko, a time i ekumensko, zbližavanje ipak moguće. Neka to bude naš prilog obilježavanju velikog jubileja s nadom da će njegovo suglasje biti temelj novim usuglašavanjima. Ovaj prijevod načinjen je prema njemačkom i engleskom originalu koji se mogu naći na navedenim web-stranicama. Zahvaljujem emeritiranom profesoru Mati Zovkiću na studioznoj korekturi što ovom prijevodu daje veću sigurnost u inače vrlo osjetljivim teološkim nijansama. Ovom dokumentu pridodan je dodatak s izvorima koji nisam prevodio jer se u njemu samo opširnije navode spominjani citati. U bilješkama dokumenta ponegdje sam dodavao „dodatna objašnjenja“ koja nisu u sastavu izvornog dokumenta, a za koja držim da su korisna. Prof. Niko Ikić, KBF Sarajevo
- ² Usp.: Šmalkaldski članci (*Schmalkaldische Artikel*) II,1. *Book of Concord*, 292. Dodatno objašnjenje: usp.: *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche* (Göttingen: ³1956.), 415.
- ³ „Rector et iudex super omnia genera doctrinarum“ u: *Weimarer Ausgabe von Luthers Werken*, 39, I., 205. (dalje WA). Dodatno objašnjenje: riječ je o nizu koji je pokrenut još 1883. u Weimaru, a koji je zaokružen tek 2009. god. Niz je podijeljen u šest tematskih cjelina: govori 6 knjiga, Biblija 15 knjiga, korespondencija 18 knjiga, spisi 80 knjiga, druge teme u 8 knjiga, sveukupno 127 knjiga na 80 000 stranica. Među najpoznatijim priređivačima su Rudolf Hermann i Gerhard Ebeling.

svih nesporazuma. Došlo je do osude nauka u luteranskim *Ispovijestima*⁴ i ekskomunikacije na Tridentskom koncilu Rimokatoličke Crkve, koji su još uvijek na snazi i koji razjedinjuju Crkve.

2) Za luteransku tradiciju nauk o opravdanju zadržao je posebno značenje. Zato je on u luteransko-katoličkom dijalogu od samog početka zauzeo važno mjesto.

3) Na poseban način ukazujemo na izvješća: *Evandjelje i Crkva* (1974.)⁵ i *Crkva i opravdanje* (1994.),⁶ Međunarodne zajedničke Rimokatoličke i Evangeličko-luteranske komisije, kao i na izvješće katoličko-luteranskog dijaloga u SAD-u *Opravdanje i vjera* (1983.)⁷, te na studiju Ekumenske radne skupine evangeličkih i katoličkih teologa Njemačke *Ekskomunikacije – razjedinjuju?* (1986).⁸ Neka od tih dijaloških izvješća doživjela su službeno prihvaćanje. Pozitivan primjer je obvezujući stav ujedinjene Evangeličko-luteranske Crkve Njemačke, zajedno s drugim evangeličkim Crkvama u Evangeličkoj Crkvi Njemačke, koja je 1994.⁹ usvojila studiju o ekskomunikacijama s

4 Neka bude naznačeno da niz Luteranskih crkava uračunavaju kao obvezujuće priručnike samo Confessio Augustana i Lutherov Mali katekizam. Spomenuta *Ispovijest* ne sadržava one izravne ekskomunikacije o opravdanju Rimokatoličke Crkve. Dodatno objašnjenje: *Confessio Augustana* je luteranska apologija ili *Ispovijest* nasuprot *Confutatio Augustana* koja je dolazila s katoličke strane.

5 Izvješće Evangeličko-luteranske i Rimokatoličke studijske komisije „*Evandjelje i Crkva*“ 1972. (Izvješće s Malte), u: MEYER H. – URBAN H. J. – VISCHER L., *Dokumente wachsender Übereinstimmung*, I. 1931.-1982. (Paderborn – Frankfurt am Main: 1983.), 248-271 (dalje DwÜ). Usp. također: *Report of the Joint Lutheran-Roman Catholic Study Commission, published in Growth in Agreement* (New York-Geneve: 1984.), 168-189.

6 Zajednička Rimokatolička i Evangeličko-luteranska komisija, izd., *Crkva i opravdanje*. Razumijevanje Crkva u svjetlu nauka o opravdanju (Paderborn-Frankfurt: 1994.). Usp. također: Published by the Lutheran World Federation (Geneve: 1994.).

7 Luteransko-katolički dijalog u SAD-u, *Opravdanje po vjeri* (1983.), u: *Opravdanje u ekumenskom dijalogu*, Dokumente und Einführung, ur., v. H. Meyer u. G. Gaßmann, u: *Ökumenische Perspektiven* 12. (Frankfurt :1987.), 107-200. Usp. također: *Lutheran and Catholics in Dialogue VII*. (Minneapolis: 1985.).

8 *Ekskomunikacije – razjedinjuju?*, u: *Opravdanje, sakramenti i služba u vremenu Reformacije i danas* = DiKi 4, ur., v. K. Lehmann i W. Pannenberg (Freiburg-Göttingen: 1988.).

9 Zajednički stav konferencije u Arnoldshainu Ujedinjene Evangeličko-luteranske Crkve Njemačke i njemačkog nacionalnog komiteta Luteranskog svjetskog saveza o dokumentu „*Ekskomunikacije – razjedinjuju?*“ u: *Ökumenische Rundschau* (ÖR) 44 (1995.), 99-102; usp. također referate o stavovima u:

najvećim mogućim stupnjem priznanja.

4) Sva spomenuta izvješća o dijalogu, a također i stavovi o njima, pokazuju u velikoj mjeri u svojim objašnjenjima nauka o opravdanju zajednički smjer i zajedničku prosudbu. Stoga je došlo vrijeme da povučemo bilancu i na neki način sažmemo rezultate dijaloga o opravdanju te da informiramo naše Crkve, uz nužnu točnost i kratkoću, o cjelokupnom dosegu dijaloga i istodobno im omogućimo da se o tome obvezujuće izjasne.

5) Upravo to ima za cilj ova *Zajednička izjava*. Ona želi pokazati da su od sada temeljem dijaloga dolje potpisane luteranske Crkve i Rimokatolička Crkva¹⁰ u stanju zastupati zajedničko razumijevanje našeg opravdanja po Božjoj milosti u vjeri u Isusa Krista. *Izjava* ne sadržava sve ono što se u pojedinoj Crkvi naučava o nauku o opravdanju. Ona obuhvaća slaganje o temeljnim istinama nauka o opravdanju i pokazuje da i dalje preostale razlike više ne mogu biti povod doktrinarne osude.

6) Naša *Izjava* nije novo i neovisno predstavljanje uz dosadašnja dijaloška izvješća i dokumente, pogotovo ih nema namjeru nadomještati. Štoviše ona se odnosi, kako pokazuje dodatak o izvorima, na spomenute tekstove i njihovu argumentaciju.

7) Kao što su sami dijalozi, tako je i ova *Izjava* prožeta uvjerenjem da nadvladavanje dosadašnjih kontroverznih pitanja i njihovih osuda ne shvaća olako podjele i osude, niti poriče vlastitu crkvenu prošlost. Ona je ipak ispunjena uvjerenjem da su naše Crkve u povijesti dozrele u novim pogledima i da se događaju procesi, koji Crkvama ne samo odobravaju nego istodobno od njih zahtijevaju da se razjedinjavajuća pitanja i osude provjere i sagledaju u novom svjetlu.

1. Biblijska poruka opravdanja

8) Prema novim pogledima vodio nas je zajednički način slušanja Božje riječi u Svetom pismu. Zajednički slušamo u evanđelju

Lehrverurteilungen im Gespräch. Die ersten offiziellen Stellungnahmen aus der evangelischen Kirche in Deutschland (Göttingen: 1993.).

10 U ovoj se *Izjavi* pojam „Crkva“ upotrebljava u dotičnom razumijevanju dviju Crkava i s njim se ne želi rješavati sva povezana ekleziološka pitanja.

da je „Bog tako ljubio svijet, da je dao svoga Sina Jedinorođenca, da ni jedan koji u njega vjeruje, ne propadne, nego da ima život vječni“ (Iv 3,16). Ova Radosna vijest predstavljena je u Svetom pismu na različite načine. U Starom zavjetu slušamo riječ Božju o ljudskoj grešnosti (Ps 51,1-5; Dan 9,5f.; Koh 8,9f.; Ezra 9,6f.), o ljudskoj neposlušnosti (Post 3,1-19; Neh 9,16f.26) a također i o pravednosti (Iz 46,13; 51,5-8; 56,1; [usp.: 53,11]; Jer 9,24) te o Božjem sudu (Koh 12,14; Ps 9,5f.; 76,7-9).

9) U Novom zavjetu su teme „pravednosti“ i „opravdanja“ različito obrađene kod Mateja (5,10; 6,33; 21,32), Ivana (16,8-11), u poslanici Hebrejima (5,13; 10,37f.) te u Jakovljevoj poslanici (2,14-26).¹¹ Također se u Pavlovim poslanicama različito opisuje dar spasenja, između ostalog kao oslobođenje za slobodu (Gal 5,1-13; usp.: Rim 6,7), kao pomirenje s Bogom (2 Kor 5,18-21; usp.: Rim 5,1 1), kao izmirenje s Bogom (Rim 5,1), kao novo stvaranje (2 Kor 5,17), kao život Bogu u Kristu Isusu (Rim 6,11.23) ili kao posvećenje u Isusu Kristu (usp.: 1 Kor 1,2; 1,30; 2 Kor 1,1). Iznad svih tih navoda je opis spasenja kao „opravdanje“ grešnika milošću Božjom u vjeri (Rim 3,23-25), koje je bio posebno isticano u vrijeme reformacije.

10) Pavao opisuje evanđelje kao Božju snagu za spasenje čovjeka koji je pao pod moć grijeha; kao vijest koja navješćuje „pravednost Božju od vjere k vjeri“ (Rim 1,16 f) i koja podaruje opravdanje (Rim 3,21-31). On naviješta Krista kao „našu pravednost“ (1 Kor 1,30) koju primjenjuje na uskrsloga Gospodina, što Jeremija naviješta o samom Bogu (Jer 23,6). U Kristovoj smrti i uskrsnuću ukorijenjene su sve dimenzije njegova otkupiteljskog djela jer je on „naš Gospodin, koji je predan za opacine naše i uskrišen radi našeg opravdanja“ (Rim 4,25). Svim ljudima je potrebna Božja pravednost jer „svi su doista sagriješili i izgubili slavu Božju“ (Rim 3,23; usp.: Rim 1,18-3,20; 11,32; Gal 3,22). U poslanici Galaćanima (3,6) i Rimljanima (4,3-9) Pavao razumije Abrahamovu vjeru (Post 15,6) kao vjeru u Boga koji opravdava grešnika (Rim 4,5) i poziva se na svjedočenje Staroga zavjeta da istakne svoju Radosnu vijest da se svima uračunava ona pravednost

¹¹ Usp.: *Izvjeshće s Malte* br. 26-30; opravdanje po vjeri br. 122-147 Nepavlovska novozavjetna svjedočanstva bila su po nalogu dijaloga u SAD-u „opravdanje po vjeri“ istražena od J. Reumanna: *Righteousness in the New Testament*, s odgovorima J. Fitzmeyera und i J.D. Quinna (Philadelphia-New York: 1982.), 124-180. Rezultati te studije sažeti su u Izvješću o dijalogu „*Opravdanje po vjeri*“ u br. 139-142.

koja poput Abrahama vjeruje Božjem obećanju. „Pravednik će od vjere živjeti“ (Hab 2,4; usp.: Gal 3,11; Rim 1,17). U Pavlovim poslanicama Božja pravednost je istodobno Božja snaga za svakoga vjernika (Rim 1,16f). Bog čini da u Kristu ona postaje naša pravednost (2 Kor 5,21). Opravdanje nam se udjeljuje po Isusu Kristu, „kojega je Bog odredio da krvlju svojom bude pomirilište po vjeri“ (Rim 3,25; usp.: 3,21-28). „Ta milošću ste spašeni po vjeri, i to ne vlastitom snagom, Božji je to dar, ne po djelima“ (Ef 2,8f).

11) Opravdanje znači oprostjenje grijeha (Rim 3,23-25; Dj 13,39; Lk 18,14), oslobađanje od moćne vlasti grijeha i smrti (Rim 5,12-21) i od prokletstva zakona (Gal 3,10-14). Ono znači ulazak u zajedništvo s Bogom već sada, a savršeno u budućem Božjem kraljevstvu (Rim 5,1f). Ono sjedinjuje s Kristom u njegovoj smrti i uskrsnuću (Rim 6,5). Ono se događa u primanju Duha Svetoga u krštenju koje pritelovljuje jednom Tijelu (Rim 8,1 f.9f.; 1 Kor 12,12f.). Sve to dolazi isključivo od Boga po Kristovoj volji iz milosti po vjeri u „Evangelje Sina Božjega“ (Rim 3,1-3).

12) Opravdani žive iz vjere koja dolazi iz riječi Kristove (Rim 10,17) i koja djeluje iz ljubavi (Gal 5,6), koja je plod Duha (Gal 5,22f). Vjernici, koje sile i požude napadaju izvana i iznutra (Rim 8,35-39, Gal 5,16-21) i koje ih strovalju u grijeh (1 Iv 1,8.10), moraju stalno slušati obećanja Božja, priznavati svoje grijehe (1 Iv 1,9), sudjelovati u Tijelu i Krvi Kristovoj te biti opominjani da žive pravedno u suglasju s voljom Božjom. Zato opravdanima kaže Apostol: „Trudite se sa strahom i trepetom oko svoga spasenja, jer Bog u svojoj dobrohotnosti izvodi u vama htjeti i djelovati“ (Fil 2,12 - sl). Radosna vijest pak ostaje: „Nikakve dakle, sada osude onima, koji su u Kristu Isusu“ (Rim 8,1) i u kojima Krist živi (Gal 2,20). Kristova pravednost - svim ljudima na opravdanje, na život“ (Rim 5,18).

2. Nauk o opravdanju kao ekumenski problem

13) Suprotno izlaganje i primjena biblijske poruke o opravdanju bila je u 16. st. glavni temelj podjele zapadnih Crkava, što se izrazilo također i izrečenim ekskomunikacijama. Stoga je za prevladavanje crkvene podjele temeljno i nužno zajedničko razumijevanje opravdanja. U prihvaćanju biblijskih znanosti, teologije i dogmatsko-povijesnih spoznaja u ekumenskom dijalogu od Drugog vatikanskog sabora

iskristaliziralo se očito približavanje s obzirom na nauku o opravdanju, tako da u ovoj *Izjavi* može biti izrečeno slaganje u temeljnim istinama nauka o opravdanju u čijem svjetlu izvedene ekskomunikacije iz 16. st. danas više ne vrijede.

3. Zajedničko razumijevanje opravdanja

14) Zajedničko slušanje Radosne vijesti naviještene u Svetom pismu kao i teološki dijalozi u posljednjih nekoliko godina između luteranskih Crkava i Rimokatoličke Crkve vodili su prema zajedništvu u razumijevanju opravdanja. To obuhvaća slaganje u temeljnim istinama i uvažavanje različitih interpretacija pojedinih izričaja svake strane.

15) Naša je zajednička vjera da je opravdanje djelo trojedinoga Boga. Otac je poslao svojega Sina u svijet da spasi grešnike. Kristovo utjelovljenje, smrt i uskrnuće su temelj i preduvjet opravdanja. Stoga opravdanje znači da je sam Krist naša pravednost u kojoj imamo udjela Očevom voljom po Duhu Svetomu. Zajedno ispovijedamo: samo milošću u vjeri u Kristovo spasenjsko djelo, ne temeljem naše zasluge, bivamo od Boga prihvaćeni i primamo Duha Svetoga, koji obnavlja naša srca, osposobljuje i poziva nas da činimo dobra djela.¹²

16) Bog poziva sve ljude na spasenje u Kristu. Samo po Kristu bivamo opravdani, budući da u vjeri prihvaćamo to spasenje. S druge strane, sama vjera je Božji dar po Duhu Svetomu, koji u zajednici vjernika djeluje u riječi i sakramentima te vjernike usmjerava onoj obnovi njihova života koju Bog dovodi do punine u vječnom životu.

17) Zajedno smo uvjereni da nas poruka opravdanja na poseban način usmjerava na središnje svjedočanstvo Božjeg spasenjskog djelovanja u Kristu: ona nam kaže da mi grešnici svoj novi život zahvaljujemo samo opraštajućem i novostvarajućem Božjem milosrđu, koje nam Bog daruje i koje u vjeri primamo, ali koje ni u kakvoj formi nikada ne možemo zaslužiti.

18) Zbog toga nauka o opravdanju, koji svetopisamska poruka usvaja i razvija, nije samo djelić kršćanskog nauka o vjeri. Ona stoji u bitnom suodnosu prema svim drugim vjerskim istinama koje treba

¹² Usp.: *Alle unter einem Christus*, 14, u: DwÜ I, 323-328.

zajedno sagledavati u nutarnjoj povezanosti. Nauk o opravdanju je nužni kriterij da su cjelokupni nauk i praksa Crkve neprekidno usmjereni na Krista. Kada luterani naglašavaju posebno značenje ovog kriterija, ne niječu povezanost i značenje svih drugih vjerskih istina. Kada katolici prihvaćaju više kriterija, ne niječu posebnu funkciju poruke o opravdanju. Luterani i katolici zajedno imaju cilj u svemu ispovijedati Krista, kojemu treba iznad svega vjerovati kao jedinom posredniku (1 Tim 2,5f) po kojemu se sam Bog u Duhu Svetomu predaje i dariva obnoviteljske darove (usp. izvore za 3. poglavlje).

4. Izlaganje zajedničkog razumijevanja opravdanja

4.1. Nemoć i grijeh čovjeka u odnosu na opravdanje

19) Zajedno priznajemo da je čovjek, s obzirom na njegovo spasenje, potpuno ovisan o spasenjskoj Božjoj milosti. Sloboda, koju posjeduje u odnosu na ljude i stvari u svijetu, nije sloboda kojom bi se sam spašavao. To znači da on kao grešnik stoji pod Božjim sudom i da je nesposoban sam se predati Bogu radi svojega izbavljenja ili sam zaslužiti svoje opravdanje, ili vlastitom snagom doseći svoje spasenje. Opravdanje se događa samo milošću. Budući da katolici i luterani to zajedno ispovijedaju, zbog toga vrijedi:

20) Kada katolici kažu da čovjek „sudjeluje“ u pripravi i prihvaćanju opravdanja po pristajanju na Božje opravdavajuće djelovanje, onda u takvu osobnom pristanku gledaju samu Božju milost a ne djelovanje čovjeka vlastitom snagom.

21) Prema luteranskom shvaćanju čovjek je nesposoban sudjelovati u svojem otkupljenju jer se kao grešnik aktivno suprotstavlja Bogu i njegovu otkupiteljskom djelu. Time luterani ne niječu da čovjek može odbiti djelovanje milosti. Kad naglašavaju da čovjek može opravdanje samo primiti (*mere passive*), onda niječu svaku mogućnost vlastitog ljudskog doprinosa svojem opravdanju, a ne puno osobno sudjelovanje u vjeri koje djeluje po riječi Božjoj (usp.: izvore za 4,1).

4.2. *Opravljanje kao oproštenje grijeha i zadobivanje pravednosti*

22) Zajedno priznajemo da Bog svojom milošću oprašta čovjeku grijeh, da ga istodobno u svom životu oslobađa od robovanja grijehu i da mu u Kristu dariva novi život. Kada čovjek u vjeri ima udioništvo u Kristu, Bog mu ne uručanava njegove grijeh, a potiče ga na djelotvornu ljubav po Duhu Svetomu. Ta dva vida milosnog Božjeg djelovanja ne smijemo razdvajati. Oni su nerazdvojni na način da se čovjek u vjeri s Kristom sjedinjuje, koji je u svojoj osobi naša pravednost (1 Kor 1,30), oproštenje grijeha i spasonosna prisutnost samoga Boga. Budući da katolici i luterani to zajedno ispovijedaju, zato vrijedi:

23) Kada luterani naglašavaju da je Kristova pravednost naša pravednost, prije svega žele ustvrditi da se grešniku u Kristu po obećanju praštanja dariva pravednost pred Bogom i da je grešnikov život obnovljen samo u povezanosti s Kristom. Kada kažu da je Božja milost opraštajuća ljubav (the favor of God - Gunst Gottes¹³ – naklonost Božja), time ne niječu obnovu života kršćanina, nego žele izraziti da se opravdanje ne događa ljudskim sudjelovanjem, a također ne niječu da opravdanje ovisi o milosti koja obnavlja život u čovjeku.

24) Kada katolici naglašavaju da se vjerniku primanjem milosti daruje obnova nutarnjeg čovjeka,¹⁴ tada žele ustvrditi da je opraštajuća Božja milost uvijek povezana s darom novog života, koji se očituje u djelotvornoj ljubavi po Duhu Svetomu. Oni time pak ne niječu da je Božji milosni dar opravdanja neovisan o ljudskom djelovanju (usp. izvore za 4,2).

4.3. *Opravljanje vjerom po milosti*

25) Zajedno ispovijedamo da se grešnik opravdava vjerom u Božje spasenjsko djelo u Kristu; spasenje mu se daruje po Svetom Duhu u krštenju kao temelj njegova svega kršćanskog života. Čovjek stavlja pouzdanje u opravdavajuću vjeru u Božje milosno obećanje, u koju su uključene nada u Boga i ljubav prema njemu. Takva vjera je djelotvorna u ljubavi; zbog toga kršćanin ne može i ne smije ostati bez djela. Ali sve što u čovjeku prethodi slobodnom daru vjere i sve što

¹³ Usp.: WA 8, 106.

¹⁴ Usp.: DENZINGER H. – HÜNERMANN P., *Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu* (Đakovo: 2002.), 1528. (dalje DH).

slijedi, nije temelj opravdanja i ne zaslužuje ga.

26) Po luteranskom razumijevanju Bog opravdava grešnika samo u vjeri (*sola fide*). U vjeri se čovjek potpuno pouzdaje u svojega Stvoritelja i Spasitelja i tako živi u zajedništvu s njim. Sam Bog pobuđuje vjeru tako što izvodi takvo povjerenje svojom stvoriteljskom riječju. Budući da je ovaj Božji čin novo stvaranje, on prožima svu osobu i vodi je k životu u nadi i ljubavi. Tako se u nauku o „opravdanju samo po vjeri“ obnova ljudskog življenja, koja iz opravdanja nužno slijedi i koje bez vjere ne može biti, razlikuje od opravdanja, ali nije od njega odijeljena. Štoviše time se navodi temelj iz kojeg takva obnova proizlazi. Iz Božje ljubavi, koja se dariva čovjeku u opravdanju, izrasta obnova života. Opravdanje i obnova povezane su po Kristu nazočnome u vjeri.

27) Također i prema katoličkom razumijevanju vjera je temeljna za opravdanje jer bez vjere nema opravdanja. Čovjek se opravdava kao slušač riječi i kao vjernik po krštenju. Opravdanje grešnika je oprostjenje grijeha i ponovno zadobivanje pravednosti Božjom milošću opravdanja, koje nas čini djecom Božjom. U opravdanju opravdani od Krista primaju vjeru, nadu i ljubav i tako bivaju ucijepljeni u zajedništvo s njim.¹⁵ Taj novi osobni odnos prema Bogu temelji se potpuno na Božjoj milosti i stalno je ovisan o spasotvornom milosnom djelovanju Boga, koji ostaje sam sebi vjeran, i zato se čovjek može osloniti na njega. Zbog toga milost opravdanja nikada nije ljudsko vlasništvo na koje bi se čovjek pred Bogom mogao pozvati. Kada se u katoličkom razumijevanju naglašava obnova života po milosti opravdanja, onda je obnova u vjeri, nadi i ljubavi uvijek oslonjena na nezasluženu Božju milost i ne doprinosi opravdanju kojim bi se mogli dičiti pred Bogom (Rim 3,27; usp. izvore za 4,3).

4.4. *Opravdani kao grešnik*

28) Zajedno priznajemo da Duh Sveti u krštenju čovjeka s Kristom sjedinjuje, opravdava i stvarno obnavlja. Pa ipak opravdani ostaje cijeloga života i neprekidno ovisan o beuzvjetno opravdavajućoj milosti Božjoj. Također čovjek nikada nije izuzet ispod navaljujuće sile i zahvata grijeha (usp.: Rim 6,12-14), a također nije izuzet od

¹⁵ Usp.: DH 1530.

doživotne borbe protiv Boga odvratne sebične požude staroga čovjeka (usp.: Gal 5,16; Rim 7,7.10). Također i opravdani mora, kao u *Očenašu*, svakodnevno moliti Boga za oprostjenje (Mt 6,12; 1 Iv 1,9), uvijek je pozvan na obraćenje i pokoru i uvijek iznova biva mu darovano oprostjenje.

29) Luterani to razumiju tako da je kršćanin „istodobno opravdan i grešnik“. On je posve opravdan jer mu Bog po riječi i sakramentu oprašta grijeha i obećava Kristovu opravdanost, koja mu je u vjeri vlastita i koja ga pred Bogom u Kristu čini pravednim. Ali u pogledu na samog sebe kršćanin prepoznaje da po zakonu istodobno ostaje grešnik, da u njemu još stanuje grijeh (1 Iv 1,8; Rim 7,17.20) jer uvijek iznova počinje vjerovati krivim bogovima i ne ljubi Boga onom nerazdijeljenom ljubavlju koju Bog od njega zahtijeva kao njegov Stvoritelj (Pnz 6,5; Mt 22,36-40). Takvo odvracanje od Boga je kao takvo istinski grijeh. Ipak je robovska moć grijeha slomljena temeljem Kristove zasluge: ona kršćanima više nije „gospodareći“ grijeh jer je po Kristu „nadvladani“ grijeh, a s Kristom je opravdani povezan u vjeri; tako kršćanin može, dok živi na zemlji, svakako djelomice voditi život u pravednosti. Također usprkos grijehu kršćanin, koji je u krštenju i Duhu Svetomu nanovo rođen, nije više odijeljen od Boga jer mu se opraštaju grijesi u svakodnevnom povratku krštenju, tako da ga njegov grijeh više ne osuđuje i ne donosi mu više vječnu smrt.¹⁶ Kada luterani kažu da je opravdani čovjek također grešnik i da je njegov odvracanje od Boga istinski grijeh, onda ne niječu da je usprkos grijehu i dalje povezan u Kristu s Bogom i da je njegov grijeh nadvladani grijeh. U tome su luterani s rimokatoličkom stranom složni usprkos različitom razumijevanju grijeha kod opravdanog.

30) Katolici zastupaju mišljenje da milost Isusa Krista, koja se podjeljuje krštenjem, oprašta svaki izvorni grijeh i sve što zavređuje osudu (Rim 8,1),¹⁷ ali da ipaku čovjeku ostaje požuda (konkupiscijencija) kao posljedica grijeha koja ga navodi na grijeh. Po katoličkom uvjerenju nastajanju ljudskog grijeha pripada osobni element. Ako on nedostaje, katolici ne smatraju požudu pravim grijehom. Time oni ne žele nijekati niti da takva požuda odgovara izvornom Božjem planu s čovjekom, niti da je objektivna suprotnost i predmet životne borbe. U zahvalnosti za

¹⁶ Usp. : *Apologie der Confessio Augustana (Apologija Augsburške vjeroispovijesti)*, II, 38-45. *Book of Concord*, 105f.

¹⁷ Usp.: DH 1515.

otkupljenje po Kristu oni ističu da takva gnusna požuda ne zaslužuje kaznu vječne smrti¹⁸ i da opravdanoga ne odjeljuje od Boga. Ako se opravdani pak slobodno odjeljuje od Boga, onda mu nije dovoljan novi pogled na zapovijedi, nego on mora primiti u sakramentu pomirenja oproštenje i mir po riječi praštanja, koja mu se pruža snagom Božjeg djela pomirenja u Kristu (usp. izvore za 4,4).

4.5. *Zakon i evanđelje*

31) Zajedno ispovijedamo da se čovjek opravdava u vjeri u evanđelje neovisno o djelima zakona (Rim 3,28). Krist je ispunio zakon i prevladao ga svojom smrću i uskrsnućem kao put spasenju. Istodobno priznajemo da Božje zapovijedi za opravdanoga vrijede i dalje te da Krist u svojoj riječi i životu izražava volju Božju, koja je također za opravdanoga mjerilo njegova djelovanja.

32) Luterani ukazuju na to da su razlikovanje i pravilni poredak zakona i evanđelja bitni za razumijevanje opravdanja. Zakon je u teološkoj upotrebi zahtjev i optužba, pod kojom stoji svaki čovjek cijeloga života, također i kršćanin ako je grešnik. Zakon otkriva grijeh kako bi se čovjek u vjeri u evanđelje potpuno predao Božjem milosrđu u Kristu, koje ga jedino opravdava.

33) Budući da je zakon kao put spasenja ispunjen i prevladan po evanđelju, katolici mogu reći da Krist nije zakonodavac u jednakom smislu kao Mojsije. Kada katolici naglašavaju da je i opravdani vezan na promatranje Božjih zapovijedi, time ne niječu da je djeci Božjoj milostivo obećana milost vječnog života po Isusu Kristu¹⁹ (usp. izvore za 4,5).

4.6. *Sigurnost spasenja*

34) Zajedno ispovijedamo da se vjernici mogu osloniti na Božje milosrđe i Božja obećanja. S obzirom na svoju vlastitu slabost i različite ugroze svojoj vjeri također se mogu osloniti snagom smrti i uskrsnuća Kristova na djelotvorno obećanje milosti Božje u riječi i sakramentu i tako biti sigurni u milost.

¹⁸ Usp.: DH 1515.

¹⁹ Usp.: DH 1545.

35) Ovo su na poseban način naglašavali reformatori: pri napasti vjernik ne treba gledati na sebe, nego na Krista i samo se u njega uzdati. Tako je vjernik siguran u povjerenju prema Božjem obećanju milosti, a istodobno nikad siguran ako gleda na sebe.

36) Ovakvu želju reformatora katolici mogu prihvatiti da se vjera temelji na objektivnoj stvarnosti Kristovih obećanja, ne gledajući na vlastito iskustvo, nego samo na povjerenje Kristovoj obećanoj riječi (usp.: Mt 16,19; 18,18). S Drugim vatikanskim koncilom katolici kažu: vjerovati znači potpuno se izručiti Bogu²⁰ koji nas oslobađa iz tame grijeha i smrti i uskrisuje na novi život.²¹ Stoga je nemoguće u Boga vjerovati, a istodobno ne držati pouzdanom njegovu riječ obećanja. Nitko ne smije sumnjati u Božje milosrđe i Kristovu zaslugu, ali svatko može biti zabrinut za svoje spasenje ako gleda na svoje vlastite nedostatke i slabosti. Potpuno svjestan svoje grešnosti vjernik smije biti siguran da ga Bog želi spasiti (usp. izvore za 4,6).

4.7. Dobra djela opravdanoga

37) Zajedno priznajemo da dobra djela - kršćanski život u vjeri, nadi i ljubavi - slijede opravdanje i da su plodovi opravdanja. Ako opravdani živi u Kristu i djeluje u primljenoj milosti, onda, biblijski rečeno, donosi dobar plod. Takav plod opravdanja je za kršćanina, ako se cijeloga života bori protiv grijeha, istodobno obveza koju treba ispuniti. Stoga Isus i apostolski spisi opominju kršćanina da čini djela ljubavi.

38) Prema katoličkom shvaćanju dobra djela, koja su ispunjena milošću i djelovanjem Duha Svetoga, doprinose rastu milosti, kako bi se očuvala od Boga primljena pravednost i produbilo zajedništvo s Kristom. Kada katolici ističu „zaslužnost“ dobrih djela, onda izriču da je tim dobrim djelima, prema biblijskom svjedočenju, obećana plaća na nebu. Oni time naglašavaju čovjekovu odgovornost za svoje djelovanje, a ne osporavaju darovani karakter dobrih djela, a kamoli da ga poriču, tako da opravdanje uvijek ostaje nezasluženi Božji dar.

39) Također kod luterana postoji misao očuvanja milosti i rasta u milosti i vjeri. Ipak oni naglašavaju da je pravednost uvijek

²⁰ Usp.: DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dei Verbum* (DV) 5.

²¹ Usp.: DV 4.

savršena kao primanje od Boga i sudioništvo u Kristovoj pravednosti, ali istodobno dodaju da njezin učinak može rasti u kršćanskom životu. Kada oni promatraju dobra djela kršćanina kao “plodove” i “znakove” opravdanja, ne kao vlastite “zasluge”, onda također razumijevaju vječni život, sukladno Novom zavjetu, kao nezasluženu plaću u smislu ispunjenja Božjeg obećanja vjernima (usp. izvore za 4,7).

5. Značenje i domet postignutog konsenzusa

40) U ovoj *Izjavi* obrazloženo razumijevanje opravdanja pokazuje da među luteranima i katolicima postoji suglasje u temeljnim istinama nauka o opravdanju, koje je predstavljeno u brojevima 18 i 39, te da ono može biti nosivi temelj za preostale jezične razlike u teološkom interpretiranju i naglašavanju u razumijevanju opravdanja. Zbog toga je luteransko i rimokatoličko interpretiranje opravdanja u svojoj različitosti otvoreno jedno prema drugom i ono ne dokida slaganje u temeljnim istinama.

41) Stoga se ekskomunikacije iz 16. st., ako se odnose na nauku o opravdanju, pojavljuju u novom svjetlu jer o u ovoj *Izjavi* izloženi nauk luteranskih Crkava ne podliježe osudama Tridentskog koncila. Odbacivanje spisa luteranskih *Ispovijesti* ne odgovara izloženom nauku u ovoj *Izjavi* Rimokatoličke Crkve.

42) Ovime se pak dotičnim ekskomunikacijama, koje se tiču nauka o opravdanju, ne oduzima ozbiljnost. Mnoge nisu bile jednostavno bez temelja. One za nas ostaju „spasonosne opomene“ na koje trebamo paziti u nauku i praksi.²²

43) Naše slaganje u temeljnim istinama o nauku o opravdanju mora se odraziti i dokazati u životu i nauku Crkava. S obzirom na to preostalo je još pitanja različite težine koja zahtijevaju dodatna objašnjenja: između ostalih ona se tiču odnosa riječi Božje i crkvenog nauka, kao i nauka o Crkvi, crkvenom autoritetu, jedinstvu Crkve, crkvenoj službi, sakramentima, na kraju o odnosu opravdanja i socijalne etike. Mi smo uvjereni da postignuto zajedničko razumijevanje može biti nosivi temelj za ovakva objašnjenja. Luteranske Crkve i Rimokatolička Crkva i dalje će se truditi produbljivati zajedničko

²² *Ekskomunikacije – razjedinjuju?*, 32.

razumijevanje i doprinositi da bude plodonosno u crkvenom nauku i crkvenoj praksi.

44) Zahvaljujemo Bogu za ovaj odlučan korak u prevladavanju crkvene podjele. Molimo Duha Svetoga da nas dalje vodi prema onom vidljivom jedinstvu koje odgovara Kristovoj volji.

(Slijedi dodatak s naslovom:

“Izvori za zajedničku Izjavu o nauku o opravdanju”).²³

²³ Izvore za *Izjavu* u spomenutom dodatku, zajednički službeni stav od 11. lipnja 1999., kojim se potvrđuje *Zajednička deklaracija* u ime Svjetskog saveza luteranskih crkava i Rimokatoličke Crkve, te usuglašavajući *aneks* vidi na webu (4.11.2017.): <http://www.theology.de/religionen/oekumene/evangelischerkatholischerdialog/gemeinsameerklaerungzurrechtfertigungslehre.php>